

– аналіз та оцінка перспектив розвитку підприємства на базі проведення прогностичного аналізу фінансових коефіцієнтів.

Висновки. Застосування запропонованої методики аналізу й системи оцінних показників фінансової стійкості дозволить, виходячи з цілей та завдань аналізу, вибирати, підготувати й оцінювати наявну інформацію, обґрунтувати застосування обліково-аналітичних процедур і способів аналізу, проводити порівняльну оцінку рівня фінансової незалежності підприємств. Усе це певною мірою буде сприяти раціональній побудові функціональної системи взаємозв'язків із проведення аналізу, підвищенню його якості й ефективності.

Список літератури

1. Грачев А. В. Моделирование финансовой устойчивости предприятия / А. В. Грачев // Финансовый менеджмент. – 2010. – № 6. – С. 28–33.
2. Пономаренко В. С. Стратегія розвитку підприємства в умовах кризи : монографія / В. С. Пономаренко, О. М. Тридід, М. О. Кизим. – Х. : ІНЖЕК, 2003. – 328 с.
3. Проців О. Особливості фінансової стратегії щодо подолання кризового стану підприємств / О. Проців // Державний інформ. бюлетень про приватизацію. – 2007. – № 6. – С. 18–25.
4. Терещенко О. О. Антикризове фінансове управління на підприємстві : монографія / О. О. Терещенко. – К. : КНЕУ, 2006. – 268 с.

Отримано 01.02.2013. ХДУХТ, Харків.

© Н.М. Гаркуша, Т.О. Сідорова, І.В. Руденко, 2013.

УДК 658.711:658.784

Т.О. Сідорова, канд. екон. наук

Н.Б. Кашена, канд. екон. наук

Г.Г. Лисак, доц.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИКИ АНАЛІЗУ ТОВАРНИХ ЗАПАСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Систематизовано процедури аналізу товарних запасів підприємств роздрібної торгівлі, визначено мету, напрями та послідовність його проведення. Запропоновано показники для оцінки ефективності використання товарних запасів та критерії оцінки якості управління ними.

Систематизированы процедуры анализа товарных запасов предприятий розничной торговли, определена цель, направления и последовательность его проведения. Предложены показатели для оценки эффективности использования товарных запасов и критерии оценки качества управления ими.

Systematized procedures for the analysis of inventory retailers definite purpose, direction and consistency of his conduct. The indexes to evaluate the efficiency of inventory and the criteria for assessing the quality of management.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Ефективність функціонування підприємств роздрібною торгівлі за сучасних умов ведення бізнесу, їх конкурентоспроможність на товарному ринку і сталий розвиток у довгостроковій перспективі багато в чому обумовлюються здатністю задовольняти потреби споживачів та можливістю збільшення обсягів товарообороту. Необхідною умовою виконання завдань зі збільшення обсягів реалізації товарів, зростання прибутку й рентабельності є своєчасне забезпечення підприємства товарними запасами необхідного асортименту та якості, їх ефективне використання та якісне управління цим процесом. Вирішення проблем ефективного управління товарними запасами підприємств роздрібною торгівлі потребує створення якісної інформаційної системи підтримки управлінських рішень щодо товарних запасів і не можливе без усебічної оцінки їх наявності та ефективності використання. Практична значущість окреслених питань актуалізує поглиблення наукових досліджень і подальше вдосконалення методики аналізу наявності та ефективності використання товарних запасів підприємств роздрібною торгівлі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання теорії та практики аналізу товарних запасів підприємств посідають значне місце в наукових працях вітчизняних та зарубіжних учених-економістів. Значний внесок у теорію та методологію аналізу товарних запасів зробили українські вчені: А.А. Мазаракі, Л.О. Лігоненко, Н.М. Ушакова, Н.О. Власова, О.А. Круглова, Н.С. Краснокутська, Ю.М. Воробйова, Н.М. Богацька, А.В. Головач, В.Г. Андрійчук та ін. [1; 4; 5; 6; 7]. Серед зарубіжних учених слід назвати Л.І. Кравченко, А.І. Гребньова, Ю.К. Баженова, М.І. Баканова, А.Д. Шеремета, В.А. Чернова, Т.М. Усікова, Л.А. Сошникову та ін. [2; 3] Віддаючи належне науковим напрацюванням вітчизняних та зарубіжних науковців, слід відзначити, що багато питань з аналізу наявності та ефективності використання товарних запасів підприємств роздрібною торгівлі потребують більш глибокого вивчення та вдосконалення на

базі системного підходу. Значною мірою це зумовлено тим, що в науковій літературі з аналізу товарних запасів не конкретизована мета аналізу, відсутня єдність думок авторів щодо напрямів аналізу й послідовності реалізації аналітичних процедур, не конкретизована система показників оцінки тощо.

Мета та завдання статті. Метою статті є подальший розвиток методики аналізу товарних запасів підприємств роздрібною торгівлі.

Для досягнення мети дослідження визначено такі завдання:

- уточнення мети та напрямів проведення аналізу товарних запасів підприємств роздрібною торгівлі;
- удосконалення системи оціночних показників ефективності використання товарних запасів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективне управління товарними запасами є нагальним і завжди актуальним завданням ділового життя підприємств роздрібною торгівлі і полягає у визначенні потреби в товарних запасах, оптимізації їх складу та структури, підвищенні ефективності використання. Важливу роль у вирішенні проблем менеджменту товарних запасів підприємств торгівлі відіграє поліпшення організаційного забезпечення і подальше вдосконалення методики їх аналізу, зокрема визначення мети, напрямів та завдань аналізу.

На нашу думку, метою аналізу товарних запасів є виявлення потенційних можливостей раціонального їх формування і підвищення ефективності використання.

Вважаємо, що реалізація окресленої мети потребує детальної оцінки стану й використання товарних запасів за такими напрямками:

- оцінка наявності товарних запасів, що передбачає аналіз забезпеченості підприємства товарними запасами та формування товарного забезпечення обсягу товарообороту;
- оцінка ефективності використання товарних запасів, що передбачає оцінювання раціональності й результативності використання товарних запасів підприємства.

У рамках кожного з напрямів аналізу пропонуємо реалізувати такі завдання:

- визначення ступеня виконання плану й динаміки розвитку показників наявності та ефективності використання товарних запасів за загальним обсягом, складом, структурою та асортиментом;
- виявлення причин зміни показників та їх кількісне вимірювання;
- оцінка впливу чинників, пов'язаних зі зміною товарних запасів, на обсяг товарообороту і прибуток;

– пошук внутрішніх резервів зростання обсягів товарообороту і прибутку за рахунок підвищення рівня використання товарних запасів.

Структурно-логічна схема реалізації визначених нами напрямів і завдань аналізу товарних запасів підприємств роздрібною торгівлі на базі системного підходу подана на рис. 1.

Оцінку наявності товарних запасів пропонуємо здійснювати з позиції забезпеченості підприємства товарними запасами та з позиції формування товарного забезпечення обсягу товарообороту.

У процесі аналізу забезпеченості підприємства товарними запасами слід досліджувати стан і динаміку товарних запасів, сезонні зміни у їх складі, якість товарних запасів, причини їх зміни та визначати оптимальний розмір товарних запасів підприємства в цілому і за окремими їх видами [8, с. 96].

Аналіз формування товарного забезпечення обсягу товарообороту слід здійснювати за обсягом надходження товарів на підприємство (як у цілому, так і в розрізі окремих товарних груп і товарів, джерел надходження, постачальників, а також структурних підрозділів і періодів часу), якістю й відповідністю структури надходження товарів обсягу реалізації та товарним потребам підприємства [8, с. 117].

Оцінка ефективності використання товарних запасів підприємств торгівлі традиційно здійснюється на підставі дослідження змін показників оборотності й рентабельності товарних запасів [8, с. 110]. На нашу думку, між цими показниками існує тісний взаємозв'язок: прискорення оборотності зумовлює збільшення рентабельності та, відповідно, розміру прибутку від реалізації товарів. Цей взаємозв'язок може бути виражений залежністю рентабельності товарних запасів ($P_{ТЗ}$) від швидкості їх обороту ($Ш$) і рентабельності продажів ($P^П$):

$$P_{ТЗ} = \frac{П^П \times T}{\overline{TЗ} \times T} \times 100 = \frac{T}{\overline{TЗ}} \times \frac{П^П}{T} \times 100 = Ш \times P^П \times 100, \quad (1)$$

де T – товарооборот підприємства, тис. грн; $П^П$ – прибуток від реалізації товарів, тис. грн; $\overline{TЗ}$ – середні товарні запаси підприємства, тис. грн.

Рисунок 1 – Структурно-логічна схема методики аналізу товарних запасів підприємств роздрібно торгівлі (власна розробка)

Кількісну оцінку впливу змін швидкості оновлення товарних запасів і рентабельності продажів на зміну рентабельності товарних запасів підприємств роздрібно́ї торгівлі пропонуємо здійснювати із застосуванням інтегрального методу, а для інтерпретації результатів взаємозв'язку використовувати розроблену нами матрицю інтегральної оцінки (рис. 2).

Рисунок 2 – Матриця інтегральної оцінки рентабельності товарних запасів підприємств роздрібно́ї торгівлі (власна розробка)

За допомогою цієї матриці можна виявити резерви подальшого підвищення рентабельності товарних запасів підприємства торгівлі за рахунок прискорення оборотності товарних запасів або підвищення рентабельності продажу, або одночасного зростання цих показників. Крім того, її можна використовувати для оцінювання якості управління товарними запасами та розробки рекомендацій щодо підвищення ефективності цього процесу (табл.).

Таблиця – Залежність якості управління товарними запасами від показників ефективності їх використання

Критерій ефективності використання товарних запасів	Якість управління товарними запасами	Рекомендація
$\uparrow Ш$ та $\uparrow P^II$	Висока	Підтримувати діючу політику управління товарними запасами з урахуванням зміни умов функціонування підприємства
$\downarrow Ш$ та $\uparrow P^II$ або $\uparrow Ш$ та $\downarrow P^II$	Середня	Провести детальний аналіз і посилити контроль за товарними запасами певних видів, розробити заходи щодо збільшення товарообороту і прибутку від реалізації
$\downarrow Ш$ та $\downarrow P^II$	Низька	Слід повністю змінити політику управління товарними запасами підприємства

Для комплексної оцінки ефективності використання товарних запасів підприємств роздрібної торгівлі доцільним буде використання інтегрального показника ($\int TЗ$). Він дозволить оцінити зміну рівня ефективності в динаміці, з урахуванням змін раціональності й результативності використання товарних запасів:

$$\int TЗ = \sqrt{TrШ \times TrP_{TЗ}}, \quad (2)$$

де $TrШ$ – темп росту швидкості обороту товарних запасів підприємства, коеф.; $TrP_{TЗ}$ – темп росту рентабельності товарних запасів підприємства, коеф.

Запропонований підхід до оцінки ефективності використання товарних запасів підприємств роздрібної торгівлі є основою для обґрунтування стратегії управління ними і може бути використаний для порівняльного аналізу ефективності.

Висновки. Ефективне управління товарними запасами підприємств роздрібної торгівлі потребує відповідного аналітичного забезпечення цього процесу. Дієвість методики аналізу товарних запасів забезпечується системністю оцінки наявності та ефективності використання товарних запасів. Ця методика дозволить проводити всебічну оцінку забезпеченості підприємства товарними запасами та

виявляти потенційні можливості підвищення ефективності їх використання для забезпечення безперебійного функціонування підприємства, збільшення обсягів товарообороту та максимального задоволення потреб споживачів. Внесені нами пропозиції щодо вдосконалення системи показників оцінювання ефективності використання товарних запасів дозволять оперативню і без складних математичних обчислень виявляти вплив чинників на зміну рентабельності товарних запасів та визначати шляхи її підвищення.

Список літератури

1. Богацька Н. М. Сутність, мета та задачі управління товарними запасами – один із сучасних аспектів діяльності підприємства роздрібною торгівлі / Н. М. Богацька // Зб. наук. пр. ДНУ. – 2008. – Вип. 191. – С. 180–186.
2. Карлберг Конрад. Бизнес-анализ с помощью Excel 2000 : [пер. с англ.] / Конрад Карлберг. – М. : Вильямс, 2001. – 480 с.
3. Кравченко Л. И. Анализ хозяйственной деятельности в торговле : учебник / Л. И. Кравченко. – 6-е изд., перераб. – М. : Новое знание, 2003. – 526 с.
4. Круглова О. А. Ефективність управління товарними запасами у підприємствах роздрібною торгівлі : дис. ... канд. екон. наук : 08.07.05 : захищена 23.11.02 / Круглова Олена Анатоліївна. – Х., 2002. – 148 с.
5. Мазаракі А. А. Економіка торговельного підприємства : підручник для вузів / А. А. Мазаракі ; під ред. проф. Н. М. Ушакової. – К. : Хрещатик, 1999. – 800 с.
6. Управління ресурсами підприємства : навч. посіб. / під ред. к.е.н. Ю. М. Воробйова і д.е.н. Б. І. Холода. – К. : Центр навч. літ., 2004. – 288 с.
7. Масленніков О. Шляхи ефективного управління товарними запасами кооперативної торгівлі / О. Масленніков // Науковий вісник. – 2009. – № 15. – С. 380 – 384.
8. Гаркуша Н. Н. Экономический анализ в предприятиях питания и торговли : учеб. пособие / Н. Н. Гаркуша, Н. Б. Кашена, О. В. Цуканова. – Х. : ХДУХТ, 2007. – 199 с.

Отримано 01.02.2013. ХДУХТ, Харків.

© Т.О. Сідорова, Н.Б. Кашена, Г.Г. Лисак, 2013.